

- ויש אומרים שגם לפי שמואל (וכן הלכה) שטומאת משקים מדאורייתא, מים תלושים מכשירים (ערימב"ם טו"א ב, ח וכו' מ; לקוטי הלכות בדעתו).
- ב. הכשר המים המחוברים חל כאשר העלה האוכל מן המים ותלשו, אבל אם נגע בעודו במים אינו מוכשר (עפ"י ריב"א בתוס'; ר"ש, מובא בכס"מ טו"א ב, ח. וכו' שם בדעת הרמב"ם).
- ויש מהראשונים שכתב שדין זה שנוי במחלוקת התנאים, ולדעות הסוברות שמים מחוברים מכשירים, הוא הדין בעודם מחוברים (עפ"י מאירי. וכתב שלהלכה מכשירים).
- ג. משמע בתוס' (כ. ד"ה ובשעת) שהגדרת 'תלושים' נקבעת לפי שעת ביאת המים על המאכל, ולא בשעת חלות ההכשר – כגון בהמה שהעבירה בנהר ושחטוה, בשרה נחשב מוכשר על ידי מחוברים (וכ"כ שם בחדושי הר"ן ורבנו דוד. ובחזו"א (קכד) הקשה על טעם הדבר).

- ג. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: משקי בית המטבחים שבעזרה אינם מכשירים לקבל טומאה (בין מאכל של קדשים בין חולין. עפ"י תוס' כ. ד"ה אלא). והעמידו דבריו בדם קדשים שאינו מכשיר (על הארץ תשפכנו כמים – דם שאינו נשפך כמים אינו מכשיר). ובגמרא להלן (כ.) משמע שנקטו כפשוטם של דברים, שכל משקה שבבית המטבחים אינו מכשיר (וזה כדעת שמואל שאין מים תלושים מכשירים מהתורה הלכך בעזרה העמידו הדבר על דין תורה. עפ"י תוס' כ.).
- א. הרמב"ם (טומאת אוכלין י, טז) פסק שכל דם ומים של בית המטבחים אינו מכשיר לקבל טומאה [ואעפ"י שלדעתו (ב, ח) עיקר הכשר מהתורה במים תלושים – שהלכה למשה מסיני היא שמשקים של בית המטבחים אינם מכשירים. ע' בגמ' להלן יז: לב אריה חולין לו:]. וי"א בדעתו שדם קדשים אינו מכשיר בשום אופן, ואילו מים שנטמאו כשיצאו מהעזרה – מכשירים (עפ"י הנצי"ב).
- והתוס' (להלן כ. ובחולין לו:) צדדו שמים תלושים של בית המטבחים אינם מכשירים [וכפי הדעה שמים תלושים אינם מכשירים מהתורה], אבל מים שבקרקע מכשירים. ונראה שדם קדשים בכל אופן אינו מכשיר לכולי עלמא [אף לשמואל] משום שאינו נשפך כמים (עפ"י חזו"א קכד).
- ב. דם של קדשים שנפסלו – מכשיר ומטמא, שהיהו 'נשפך כמים' (עפ"י תוס' יז: ד"ה אבל). דם התמצית (= היוצא ע"י מיצוי), בין בחולין בין בקדשים אינו מכשיר (כי הדם הוא הנפש – דם שהנפש יוצאת בו אינו קרוי דם).

על מה הציץ מרצה – ע' בזבחים כב ובמנחות כה.

על השוה והשונה בפיוגול ובנותר ובטמא – בזבחים מה.

דף יז

- ל. א. האם משקים שבמקדש מקבלים טומאה ומטמאים אחרים?
ב. מה היו שאלות חגי הנביא לכהנים כדי לבדקם בהלכות טומאה וטהרה? והאם השיבוהו הכהנים נכונה?
א. העיד יוסי בן יועזר על משקים שבעזרה שהם טהורים. מבוואר בגמרא לעיל (טז). וכן משמע מסתימת הסוגיא להלן יט: ובתד"ה ונימא) שאם טומאת משקים דאורייתא – משקים שבעזרה טמאים [ויש תנאים הסוברים כן. ואפשר שיש סוברים טומאת משקים מדרבנן ואעפ"כ גזרו טומאה אף על משקים שבעזרה ודלא כיוסי בן

יועזר]. ואולם רב פפא אמר שהלכה היא שנתקבלה שמשקים של בית המטבחים שבעזרה טהורים הגם שטומאת משקים דאורייתא. והקשו על דבריו מהברייתות. כפי המובא לעיל נחלקו רב ושמואל בפירוש עדות זו, האם המשקים טהורים ממש או טהורים מלטמא אחרים (וכן הוכיחו מדברי לוי).

הרמב"ם (טו"א י, טז) פסק כרב שטהורים ממש. ונקט כרב פפא שהלכה היא הגם שמהתורה משקים מקבלים טומאה מדאורייתא וכן משמע בר"ח, ואילו מפרש"י מבואר שדברי רב פפא נדחו.

ועוד נחלקו החכמים; רב אמר: רק משקי בית המטבחים טהורים דהיינו דם ומים, אבל משקי המזבח, שמן ויין – טמאים. וגם שמואל שאמר 'טהורים מלטמא אחרים' – לא אמר אלא בדם ובמים אבל שמן ויין שבמקדש – מטמאים. ואילו לוי שנה 'משקי בית מדבחי' א, וסובר שכל המשקים העולים על המזבח אינם מטמאים [אבל הם עצמם מקבלים טומאה לדברי הכל, ככתוב בהג"י]. וכבר נחלקו תנאים בברייתות בשאלה זו.

א. שמן ויין הטמאים לרב, לפרש"י ושאר מפרשים – טמאים מגזרה דרבנן. ויש מהאחרונים שכתבו מהתורה, משום 'חייבת הקודש' (עפ"י פנ"י), או משום מכל האכל אשר יאכל (עפ"י עמודי אור קיט).

ללוי, יש אומרים שרק משקי המזבח אינם מטמאים, משא"כ משקי בית המטבחים לא חששו חכמים לקלוקל והרי הם מטמאים כשאר משקים (עפ"י מהר"ם חלאה). ואולם פשט דברי רש"י (ד"ה משקי בי מדבחי) ורבנו חננאל מורה שללוי כל המשקים שבעזרה אינם מטמאים. להלכה נקט הרמב"ם (טו"א י, טז פסוק"מ א, לו) כרב ושמואל שמשקים בית המטבחים בלבד טהורים, אבל משקי המזבח מטמאים אחרים מדרבנן.

ב. מי ניסוך החג, אפשר שהם בכלל 'משקי בית מדבחי' (ע' חזו"א או"ח קכד לדף לד; טהרות א, טז). וכן נקט ריעב"ץ בהגהותיו להלן לד: [ויש לדון בדבר החדש, שמא מי ניסוך אינם מכשירים כפי שדרשו בדם קדשים שאינו נשפך כמים אינו מכשיר, וי"ל שאף מים עצמם שאינם 'נשפכים' אלא 'ניסכים' (כדלהלן כב.) אינם מכשירים].

ג. יתכן ואין קרויים 'משקי בי מטבחי' אלא אם נתקדשו בכלי, להוציא מי הדחה וכד' [וכמו שאמרו בתחילת הסוגיא 'דאיכא משקין בהדי בשר' ומסתמא הם מי הדחה שמסתמא אינם מתקדשים בכלי] (בשם הגרשו"א בשיעוריו – בדקדוק דברי רש"י ד"ה שנטמאו בפנים 'ונפסלו ביוצא'. וצ"ע שהרי הקשו בגמרא להלן כ. במה הוכשר בשר הקרבן והלא משקי בית מטבחי אינם מכשירים. משמע שנקטו כהנחה פשוטה שאף מי הדחה אינם מכשירים, וכמש"כ שם רש"י. אך י"א שדברי הגמרא שם לרווחא דמלתא ובאמת מים דבי מטבחי מכשירין. ע"ש מהר"ם חלאה).

משקים שנגעו בהם טומאה בעזרה והוציאום – טהורים. נטמאו בחוץ והכניסום – טמאים ומטמאים, שטומאה שירדה עליהם לא פקעה.

א. כתב הנצי"ב בדעת הרמב"ם שדם שונה משאר משקים, שאפילו נגע בטומאה בחוץ ונכנס לעזרה אינו מטמא מפני שאינו 'נשפך כמים'. אבל בדעת התוס' אין נראה כן שהרי כתבו שדם קדשים פסולים הריהו 'נשפך כמים' ומטמא. ואף בדעת הרמב"ם יש אומרים שבקדשים פסולים טמא, כדלהלן.

ב. יש אומרים שלדעת הסוברים טהורים ממש, נטמאו בחוץ והכניסם לפנים – פקעה טומאתם (עפ"י צל"ח אות קג). וע"ע בשפת אמת.

ג. היה המשקה בעזרה ושותת חוצה ויורד חוצה לה, ונגעה טומאה במשקה שבעזרה, נחלקן אמוראים בירושלמי (חגיגה ג, א) האם החלק שבחוף נטמא אם לאו.

לדברי רבי שמעון, משקים שבעזרה שבכלים – טמאים [שלשיטתו טומאת משקים דאוריתא, הלכך גם בעזרה טמאים כנ"ל], בקרקע – טהורים. ופירש רב פפא: במים וברביעית, שהואיל וראויים (מדין תורה. ע' נזיר לח) להטביל בהם כלים קטנים, לכך אינם מקבלים טומאה מהתורה (ככתוב אך מעיז ובור מקוה מים יהיה טהור) לפיכך לא גזרו עליהם בעזרה, אבל בדם שאינו כשר לטבילה, או במים פחות מרביעית – טמאים.

א. אפשר שמשקי קדשים שנפסלו מקבלים טומאה, מדאוריתא או מדרבנן (ע' אבני נזר או"ח כב, ה; אור שמח מעשה הקרבנות ח, ט; אבי עזרי פסולי המוקדשין א, לו; קהלות יעקב פסחים יא).

ב. אפילו לרבי שמעון המטמא משקים שבעזרה, כתבו התוס' שדם קדשים כשר אינו מקבל טומאה כשם שאינו מכשיר. והגרעק"א הקשה ממשמעות הגמרא והתוס' לעיל, שלפי הדעות שמשקים טמאים מדאוריתא, גם דם טמא מדאוריתא. וכן כתב מהרש"א בדעת רש"י (וע"ע חו"א קכד; אבני נזר או"ח כב).

הלכה כתנא קמא שאין חילוק בין תלושים למחוברים (עפ"י רמב"ם; לקוטי הלכות).

ב. כמה דרכים נאמרו בגמרא בפירוש השאלות של חגי הנביא לכהנים, ותשובתם; –

לרב, שאלם על רביעי לטומאה בקדשים (הן ישא איש בשר–קדש (= בשר טמא, והיינו שרץ) בכנף בגדו, ונגע בכנפו (כלומר השרץ) אל הלחם (= ראשון) ואל הנזיד (= שני) ואל היין (= שלישי) ואל שמן (= רביעי) ואל (= או אל) כל מאכל, היקדש? ויאמרו: לא. כן פרש"י). והשתבשו הכהנים בדבר ואמרו: טהור.

רבנו תם מפרש שהשרץ נגע בכנף הבגד והכנף בלחם או בנזיד, ואחד מאלו נגע בשמן או ביין, ואחד מאלו נגע בשאר מאכל. והרמב"ם (בסוף הקדמתו לסדר טהרות) פירש שנגע הכנף בלחם והלחם בנזיד והנזיד נגע ביין או בשמן או בדבר מאכל.

ושוב שאלם כגון זה בטומאת מת (אם יגע טמא נפש בכל אלה – היטמא? ויענו הכהנים ויאמרו: יטמא). ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: בטומאת מת בקיאים היו וידעו שרביעי טמא, אך לא בטומאת שרץ. ורבינא מפרש ששאלם על מת עצמו שבכנף (כפרש"י) שנגע בלחם וכו', והיינו שלישי לטומאה (שהרי המת אבי אבות הטומאה הוא) ולכך ענהו טמא, כי שלישי לטומאה ידעו ורביעי לא ידעו.

לשמואל, שאלתו הראשונה היתה על חמשי לטומאה (ונגע בכנפו – במה שנגע בכנפו), ולא נשתבשו וענהו טהור. ושוב שאלם על רביעי לטומאה (שנגע טמא–מת בלחם וכו', כסדר הנזכר) וענהו טמא, כדין.

[ומה שקרא למעשה ידיהם ולקרבתם 'טמא' – מפני שאינם לרצון, כי קלקלו מעשיהם בשאר עבירות]. ללוי (הסובר כל משקים שבמקדש אינם מטמאים אחרים), שאלם בתחילה על נגיעת הטומאה כסדר הנזכר וענהו טהור כהלכה (שהרי היין אינו מטמא אחרים לדעתו). ושוב שאלם על טמא מת שנגע באחד מכל

אלו, וענהו טמא שהרי טומאת עצמם יש להם. (כן פרש"י. ומהרש"א פרש ששאלם בין במת בין בשרץ על האכלים או המשקים שנגעו בראשון, ובטומאת מת החמורה היו בקיאים וענו טמא, ובשרץ לא היו בקיאים וענו טהור).

פירושים נוספים – ע' בפירוש רבנו חננאל; תוס' רבנו פרץ; רד"ק – מובא בחכמת שלמה כאן; חדושי הנצי"ב.